

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
V KADENCJA**

Warszawa, dnia 3 października 2002 r.

Druk nr 236

**Pan
Longin PASTUSIAK
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 77 ust. 1, w związku z art. 76 ust. 1 Regulaminu Senatu, my niżej podpisani senatorowie wnosimy o podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 represjonowanych przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich i III Rzeszę.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem ustawy upoważniamy senatora Andrzeja Jaeschkego.

W załączeniu przekazujemy projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

- (-) Jerzy Adamski
- (-) Tadeusz Bartos
- (-) Maria Berny
- (-) Janusz Bielawski
- (-) January Bień
- (-) Janusz Bargieł
- (-) Władysław Bułka
- (-) Czesława Christowa
- (-) Jerzy Cieślak
- (-) Zygmunt Cybulski
- (-) Gerard Czaja
- (-) Jolanta Danielak
- (-) Kazimierz Drożdż
- (-) Bernard Drzęźła
- (-) Józef Dziemdziała
- (-) Genowefa Ferenc
- (-) Witold Gładkowski
- (-) Zbigniew Gołąbek
- (-) Henryk Gołębiewski
- (-) Genowefa Grabowska
- (-) Andrzej Jaeschke
- (-) Zdzisław Jarmużek
- (-) Ryszard Jarzembowski
- (-) Dorota Kempka
- (-) Apolonia Klepacz
- (-) Janusz Konieczny
- (-) Aleksandra Koszada
- (-) Irena Kurzepa
- (-) Grzegorz Lato
- (-) Marian Lewicki
- (-) Grzegorz Lipowski
- (-) Bogusław Litwiniec
- (-) Włodzimierz Łęcki
- (-) Władysław Mańkut
- (-) Jerzy Markowski
- (-) Bogusław Mąsior
- (-) Mieczysław Mietła
- (-) Kazimierz Pawełek
- (-) Wojciech Pawłowski
- (-) Jerzy Pieniążek
- (-) Wiesław Pietrzak
- (-) Zbyszko Piwoński
- (-) Sergiusz Plewa
- (-) Tadeusz Rzemyskowski
- (-) Wiesława Sadowska
- (-) Ewa Serocka
- (-) Krystyna Sienkiewicz
- (-) Ryszard Sławiński
- (-) Andrzej Spychalski
- (-) Krzysztof Szydłowski
- (-) Maria Szyszkowska

Ustawa

z dnia.....

o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939 - 1945
represjonowanych przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich i III Rzeszę

Art.1

1. Świadczenie pieniężne zwane dalej „świadczeniem” przysługuje osobom, które będąc osobami małoletnimi w okresie wojny w latach 1939 - 1945 podlegały represjom określonym w ustawie i były w tym okresie obywatelami polskimi, są nimi obecnie, nie posiadają równocześnie obcego obywatelstwa oraz posiadają stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Świadczenie przysługuje wyłącznie osobom, które nie mają ustalonego prawa do dodatku kombatanckiego lub świadczenia w wysokości tegoż dodatku, określonych w przepisach o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego lub dodatku za tajne nauczanie przysługujących na podstawie odrębnych przepisów.
3. Osobom uprawnionym równocześnie do świadczenia przysługującego na podstawie niniejszej ustawy oraz do dodatku lub świadczenia określonego w przepisach:
  - 1) o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich i III Rzeszę;
  - 2) ubezpieczeniu społecznym rolników;
  - 3) o uprawnieniach przysługującym żołnierzom zastępczej służby wojskowej, przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania uranu

- przysługuje jedno świadczenie albo jeden z dodatków - wyższy lub wybrany przez uprawnionego.
4. Świadczenie nie może być przedmiotem donacji ani spadkobrania.

Art. 2

1. Osobą małoletnią w rozumieniu ustawy jest osoba, która w okresie trwania represji nie miała ukończonych 18 lat i w tym okresie stosowano wobec niej represje, o których mowa w art. 3 ust. 1 oraz osoba, która urodziła się z represjonowanej matki przed repatriacją.
2. W przypadku osoby, która ukończyła 18 rok życia w trakcie trwania represji wymienionych w art. 3 ust. 1 od chwili ukończenia 18 roku życia nie podlega przepisom niniejszej Ustawy, niezależnie od dalszego trwania represji.

Art. 3

1. Represją wobec małoletnich w rozumieniu ustawy jest:
  - 1) faktyczne i udokumentowane wykonywanie pracy przymusowej na rzecz Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i III Rzeszy, względnie osób fizycznych posiadających obywatelstwo w/w państw w latach 1939 – 1945 bądź osób prawnych działających w w/w państwach lub na terenach przez nich okupowanych bez względu na jej miejsce i rodzaj lub przebywanie na deportacji;
  - 2) osadzenie w obozie pracy przymusowej.
2. Represjami wobec matek (lub rodziców) osób małoletnich uprawniających do korzystania z przepisów nin. Ustawy są represje określone w przepisach:
  - 1) o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich;
  - 2) o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.
3. Nie jest represją w rozumieniu ustawy wykonywanie pracy w miejscu zamieszkania w przedsiębiorstwie rodzinnym – gospodarstwie rolnym.

Art. 4

Świadczenie przysługuje w wysokości świadczenia pieniężnego określonego w przepisach ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

Art. 5

1. Uprawnienie do świadczenia jest przyznawane decyzją Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, zwanego dalej „Kierownikiem Urzędu” na podstawie wniosku zainteresowanej osoby zaopiniowanego przez właściwe, wybrane przez nią stowarzyszenie osób poszkodowanych oraz dokumentów i dowodów potwierdzających rodzaj i okres represji, o których mowa w art. 3.
2. Kierownik Urzędu może upoważnić inne osoby będące pracownikami Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych do wydawania decyzji, o której mowa w ust. 1.
3. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia wymagane dokumenty i dowody oraz szczegółowy tryb postępowania w sprawach składania i rozpatrywania wniosków, o których mowa w ust. 1.
4. W zakresie postępowania dotyczącego przyznania lub odmowy świadczenia mają zastosowanie odpowiednie przepisy Kodeksu Postępowania Administracyjnego.

Art. 6

1. Świadczenie wypłaca właściwy organ emerytalno-rentowy, na wniosek osoby uprawnionej złożony w tym organie wraz z decyzją stwierdzającą uprawnienie do tego świadczenia :
  - 1) osobie pobierającej emeryturę lub rentę - wraz z emeryturą lub rentą,
  - 2) osobie mającej uprawnienie do emerytury lub renty, której wypłata została zawieszona - kwartalnie w trzecim miesiącu kwartału.
2. Wypłata świadczenia następuje za okres nie dłuższy niż trzy miesiące kalendarzowe poprzedzające miesiąc zgłoszenia wniosku, o którym mowa w ust. 1 właściwemu organowi emerytalno-rentowemu.
3. Prezes Rady Ministrów określi w drodze rozporządzenia tryb wypłacania świadczenia osobom nie mającym ustalonego prawa do emerytury lub renty oraz

osobom pobierającym świadczenia o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych.

Art. 7

Świadczenia i koszt jego obsługi są finansowane ze środków budżetu Państwa.

Art. 8

Świadczenie, o którym mowa w art. 1, jest waloryzowane na zasadach wynikających z przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 9

W sprawach nie uregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Art. 10

W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1993 r. Nr 90, poz.146 i Nr 134, poz. 646, z 1994 r. Nr 43, poz. 163, Nr 90, poz. 419, Nr 113, poz. 547, Nr 123, poz. 602 i Nr 126, poz.626, z 1995 r. Nr 5, poz. 25 i Nr 133, poz. 654, z 1996 r, Nr 25, poz. 113, Nr 87, poz. 395, Nr 137, poz. 638, Nr 147, poz. 686 i Nr 156, poz. 776 oraz z 1997 r. Nr 28, poz. 153, Nr 30, poz. 164, Nr 71, poz. 449, Nr 85, poz. 538, Nr 96, poz. 592, Nr 121, poz. 770, Nr 123, poz. 934, Nr 141, poz. 943 i poz. 945) w art.121 w ust. 1 w pkt. 60 kropkę na końcu zastępuje się przecinkiem i dodaje pkt. 61 w brzmieniu:

„61/ świadczenie pieniężne przyznane na podstawie ustawy z dnia..... o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939 – 1945” (Dz.U. Nr.... poz....)

Art. 11

W ustawie z dnia 1 grudnia 1994 r. o zasiłkach rodzinnych i pielęgnacyjnych (Dz.U. z 1995 r. Nr 4, poz. 17 i Nr 138, poz. 681 oraz z 1997 r. Nr 93, poz. 569) w art. 3 w ust. 3 po wyrazach „lub ZSRR” dodaje się wyrazy „świadczenia pieniężne dla małoletnich ofiar wojny 1939 -1945”.

Art.12

Ustawa wchodzi w życie w 6 miesięcy od daty opublikowania w Dzienniku Ustaw.

UZASADNIENIE

Przedstawiany Wysokiej Izbie projekt ustawy o świadczeniu pieniężnym dla małoletnich ofiar wojny 1939-1945 nie jest nowością.

Projekt ten był w Sejmie poprzedniej kadencji najczęściej chyba odrzucanym projektem przez ówczesną koalicję niezależnie od tego, czy zgłaszany był jako projekt poselski, senacki czy prezydencki. A przecież osoby, których dotyczy, to ostatnia i w dodatku niewielka liczebnie grupa osób, które przeżyły represje w okresie II wojny światowej i do tej pory nie uzyskały z tego tytułu jakichkolwiek świadczeń oraz satysfakcji moralnej.

Zasadniczym celem ustawy jest zrównanie wobec prawa małoletnich ofiar wojny, represjonowanych przez III Rzeszę na terenie Niemiec z prawami przysługującymi dzieciom Sybiraków, represjonowanym w analogicznych warunkach.

Senat RP jest zdania, iż realizacja aktualnej inicjatywy ustawodawczej zmierza do ostatecznego uregulowania problemu, który na ową regulację czeka już zbyt długo.

Zgodnie z przedstawionym projektem grupa osób objętych świadczeniami to grupa niewielka, gdyż tylko taka spełnia kryteria przewidywanej ustawy. Z dobrodziejstw ustawy skorzystałyby bowiem wyłącznie te osoby represjonowane w latach 1939 - 1945 jako małoletnie, które przebywając na deportacji podczas skierowania przymusowego do pracy niewolniczej wraz z rodzicami, bądź opiekunami prawnymi, ze względu na swój młody wiek nie nadawały się do wykonywania pracy niewolniczej i nie korzystają tym samym z dobrodziejstw Ustawy z 31 maja 1996 roku lub też będąc małoletnimi (tj. poniżej 18 roku życia) wykonywały pracę niewolniczą na rzecz ZSRR i III Rzeszy bez względu na miejsce świadczenia pracy.

Projekt ustawy precyzuje w sposób jednoznaczny pod względem prawnym, jak należy rozumieć pracę przymusową małoletnich i jednocześnie wyklucza z tej grupy - nie uznając za represje w rozumieniu Ustawy - pracę małoletnich w gospodarstwach rolnych rodziców. Zjawisko to bowiem było w polskim rolnictwie niezwykle powszechnym zarówno w okresie okupacji, jak i w czasie niezależnego bytu państwowego przy czym traktowane było - a w niektórych regionach kraju nadal jest tak traktowane - jako specyficzna forma naturalnej kooperacji rodzinnej. Biorąc pod uwagę, iż statystyki z lat 30-tych potwierdzały, że niemal 75% ludności polskiej utrzymywało się z różnych form gospodarki rolnej potwierdza to w sposób istotny tezę, jakie legły u podstaw przedłożonego projektu.

Przewidujemy, iż liczba przyszłych beneficjentów, jeśli szacować ją na podstawie danych Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę i innych

organizacji byłych niewolników III Rzeszy z roku obecnego - to grupa w granicach 60 tysięcy osób włącznie z dziećmi byłych robotników deportowanych wychowywanych przez osoby obce. Liczba ta zbliżona jest do danych ewidencyjnych Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”, która przygotowując materiały archiwalno-osobowe dla bieżących potrzeb obsługi świadczenia socjalnego ze środków przyznanych przez Bundestag, nazywanego powszechnie, choć nieprecyzyjnie niemiecką ustawą odszkodowawczą, w swych dokumentach z roku bieżącego grupę będącą obiektem naszego zainteresowania określiła na 49 tysięcy żyjących małoletnich ofiar wojny. Osoby, o których mowa objęte zostały już w roku 2002 po raz pierwszy świadczeniami z funduszy FPNP, co więcej - świadczenia te przyznano także spadkobiercom represjonowanych osób małoletnich na zasadach przyjętych przez Fundację.

Biorąc pod uwagę szacunkowy stan aktualny w stosunku do stanu wynikającego z archiwaliów zgromadzonych 10 lat temu, wynika jasno, iż śmiertelność w tej grupie jest wysoka, zamykająca się średnio w 7,5% w skali roku. Zbliżone liczbowo dane przedstawia także Centralna Baza Danych Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę. Stosunek klasy politycznej Sejmu poprzedniej kadencji do poprzednich projektów przedstawianej ustawy w środowisku osób poszkodowanych wywołał poważne rozgoryczenie i wzburzenie społeczne, a najłagodniejsze komentarze sugerowały, iż politycy oczekują na rozwiązanie problemu w sposób naturalny, gdyż za kilka lat nikomu już świadczenia nie będą potrzebne.

Argumenty budżetowe są na pewno argumentami poważnymi i nie można ich pominąć. Niemniej jednak, w odróżnieniu od innych działających już ustaw kombatanckich tym razem świadczenie to w pierwszym roku, przy założeniu, iż wysokość świadczenia zamknie się w granicach przyjętych przez Ustawę z dnia 31 maja 1996 o świadczeniu pieniężnym dla osób pracujących w warunkach deportacji tj. 135,- PLN wyniesie w granicach 81.000.000 do 97.200.200 PLN w skali rocznej. Ponieważ świadczenie to nie może być przedmiotem donacji oraz spadkobrania - założyć należy stałe i – co zauważyć trzeba z pewną przykrością – szybkie zmniejszanie się liczby beneficjentów, a tym samym udział świadczenia w wydatkach budżetu.

Realizacją ustawy zająłby się - podobnie, jak w przypadku Ustawy z dnia 31 maja 1996 roku - Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.